NATIONALT VIDENSCENTER FOR DEMENS

Personlighed og risiko for demens

Personlighedstrækket 'neuroticisme', der er karakteriseret ved psykisk sårbarhed, er forbundet med øget risiko for udvikling af demens. Personlighedstrækkene samvittighedsfuldhed, åbenhed og venlighed er derimod knyttet til en nedsat risiko for udvikling af demens.

Der foreligger ca. 12 fremadrettede (prospektive) befolkningsundersøgelser vedrørende sammenhængen mellem personlighedstræk og risikoen for udvikling af demens. De fleste studier tager udgangspunkt i den såkaldte fem-faktor-model, der beskriver personlighedstræk fordelt på fem dimensioner:

- Neuroticisme (psykisk sårbarhed/robusthed)
- Ekstroversion (behov for social interaktion)
- Åbenhed (holdning til forandringer)
- Venlighed (emotionelt aspekt af social interaktion)
- Samvittighedsfuldhed (holdning til struktur og effektivitet)

Psykisk sårbarhed

En meta-analyse af fem prospektive befolkningsundersøgelser fra perioden 2005-2014 med i alt 5.000 deltagere fandt, at fire af de fem personlighedstræk var signifikant associeret med risiko for udvikling af demens.

Den stærkeste sammenhæng sås for neuroticisme, idet personer, der lå højt (en standardafvigelse over gennemsnittet) på dette personlighedstræk, havde 33 % øget risiko for at udvikle demens. Derimod havde personer, der lå højt på personlighedstrækket samvittighedsfuldhed, 23 % mindre risiko for demens.

Også personlighedstrækkene åbenhed og venlighed var associeret med mindre demensrisiko, hvorimod der ikke kunne påvises nogen sammenhæng mellem personlighedstrækket ekstroversion og demens. Der er bemærkelsesværdigt høj overensstemmelse mellem resultaterne af de fem befolkningsundersøgelser.

Kynisk mistillid

Der foreligger yderligere 6-7 prospektive befolkningsundersøgelser fra perioden 2003-2014, hvor sammenhængen mellem personlighedstræk og demensrisiko undersøges. Disse studier anvendte ikke hele fem-faktor modellen, men fokuserede alene på personlighedstrækket neuroticisme – eventuelt i kombination med ekstroversion – eller på personlighedstræk som 'kynisk mistillid' (*cynical distrust*) eller 'kronisk psykisk forpinthed' (*chronic distress*).

En sammenfattende gennemgang af studierne i World Alzheimer Report 2014 tyder på, at det at ligge højt på neuroticisme eller kynisk mistillid og samtidig lavt på ekstroversion og samvittighedsfuldhed er forbundet med en tydeligt øget risiko for at udvikle demens eller hurtigt fremadskridende kognitiv svækkelse.

Obduktionsstudier

Tre af de prospektive befolkningsundersøgelser så desuden på en eventuel sammenhæng mellem personlighedstræk og tilstedeværelsen af neurodegenerative forandringer i hjernen ved obduktion (post mortem). Der kunne ikke påvises nogen sammenhæng mellem personlighed og Alzheimer-relaterede hjernelæsioner.

NATIONALT VIDENSCENTER FOR DEMENS

Hvad betyder sammenhængen?

Selvom sammenhængen mellem personlighedstræk og risikoen for demens er veldokumenteret, skal man være forsigtig med at tolke resultaterne som en årsagssammenhæng. Personligheden kan ændre sig i den prækliniske fase af en demenssygdom.

I studier med kort opfølgningstid (et par år) kan en sammenhæng mellem personlighedstræk og demens således være udtryk for, at det er den begyndende demens, der påvirker personligheden og ikke omvendt (omvendt kausalitet). Flertallet af studierne har dog lange opfølgningsperioder (6-12 år).

En andet mulig fejlkilde er, at personlighed ikke nødvendigvis er helt stabil livet igennem. For eksempel ved man fra tværsnitsundersøgelser, at ældre aldersgrupper ligger lavere end yngre på neuroticisme, ekstraversion og åbenhed og højere på venlighed og samvittighedsfuld. Flertallet af studierne fokuserer dog på ældre, hvor profilen af personlighedstræk menes at være nogenlunde fasttømret.

Prospektive befolkningsundersøgelser vedrørende sammenhængen mellem personlighedstræk ifølge fem-faktor-modellen og demensrisiko

Navn på studie	Antal deltagere	Observationsperiode	Alder ved baseline	Reference
Rush Study (biracial sample)	1.064	Max. 6 år	Mean 74; SD 9,6	Wilson, 2005
Rush Memory and Aging Project	648	Max. 7 år; mean 2,7 år	Mean 81; SD 6,9	Wilson, 2006
Religious Order Study	904	Max. 12 år	Mean 74,8; SD 6,5	Wilson, 2007
Ginkgo Evaluation of Memory Study	767	Max. 7 år; mean 6 år	Mean 79; SD 3,1	Duberstein, 2011
Baltimore Longitudinal Study of Aging	1.671	Max. 22 år; mean 12 år	Mean 57; SD 16	Terracciano, 2014

Sammenhæng mellem personlighedstræk og demensrisiko ifølge meta-analyse

Personlighedstræk	Hazard ratio	95 % konfidensinterval
Neuroticisme	1,33	1,21-1,45
Ekstroversion	0,95	0,82-1,11
Åbenhed	0,86	0,77-0,96
Venlighed	0,88	0,79-0,98
Samvittighedsfuldhed	0,77	0,69-0,86

Wilson RS, Arnold SE, Schneider JA, Kelly JF, Tang Y, Bennett DA. Chronic psychological distress and risk of Alzheimer's disease in old age. Neuroepidemiology. 2006;27(3):143-53.

PubMed

NATIONALT VIDENSCENTER FOR DEMENS

Wilson RS, Barnes LL, Bennett DA, Li Y, Bienias JL, Mendes de Leon CF, et al. Proneness to psychological distress and risk of Alzheimer disease in a biracial community. Neurology. 2005;64(2):380-2.

PubMed

Wilson RS, Schneider JA, Arnold SE, Bienias JL, Bennett DA. Conscientiousness and the incidence of Alzheimer disease and mild cognitive impairment. Arch Gen Psychiatry. 2007;64(10):1204-12.

PubMed

Duberstein PR, Chapman BP, Tindle HA, Sink KM, Bamonti P, Robbins J, et al. Personality and risk for Alzheimer's disease in adults 72 years of age and older: a 6-year follow-up. Psychology and aging. 2011;26(2):351-62.

PubMed

Low LF, Harrison F, Lackersteen SM. Does personality affect risk for dementia? A systematic review and meta-analysis. The American journal of geriatric psychiatry : official journal of the American Association for Geriatric Psychiatry. 2013;21(8):713-28.

PubMed

Terracciano A, Sutin AR, An Y, O'Brien RJ, Ferrucci L, Zonderman AB, et al. Personality and risk of Alzheimer's disease: new data and meta-analysis. Alzheimer's & dementia : the journal of the Alzheimer's Association. 2014;10(2):179-86.

PubMed

Beck ED, Yoneda T, James BD, Bennett DA, Hassenstab J, Katz MJ, et al. Personality predictors of dementia diagnosis and neuropathological burden: An individual participant data meta-analysis. Alzheimers Dement. 2024;20(3):1497-514.

PubMed

Senest opdateret: 13. august 2020